

DAFTAR PUSTAKA

Arsip dan Dokumen

“Afschrift Mailrap. No.230/12”, *Sarekat Islam Lokal* (Jakarta: Arsip Nasional Republik Indonesia,1975.

Algemeen verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1855.
Bundel Solo, No. 383.1. ANRI.

Algemeen verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1884,
Bundel Solo No 388, ANRI.

Algemeen verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1885,
Bundel Solo No. 389, ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1872
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1873
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1874
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1876
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1877
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeen Verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1878.
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1880,
Bundel Solo 136, ANRI.

Algemeene Verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1882,
Bundel Solo 389,ANRI.

Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1884,
Bundel Solo No. 388 ANRI.

*Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1886,
Bundel Solo No. 388 ANRI.*

*Algemeene verslag der Residentie Soerakarta over het jaar 1888,
Bundel Solo No. 388, ANRI.*

Besluit 1 November 1895 No.14

Besluit 12 Juli 1903 No.27

Besluit 16 Agustus 1901 No.1

Besluit 16 Agustus 1901 No.7

Besluit 28 Juni 1901 No. 38

Besluit 3 Desember 1894 no 20.

Besluit 7 Oktober 1899

*Brieven Directeur van Burgelijke Openbare Werken 2 November 1894
no.4 aan Zijne Exellencie den Gouverneur Generaal te
Buitenzorg.*

*Brieven Directeur van Burgelijke Openbare Werken 21 Juni 1897 aan
Gouvernement Secretarie*

*Brieven Directeur van Burgelijke Openbare Werken 21 Juni 1897 aan
Zijne Exellencie den Gouverneur Generaal te Buitenzorg.*

*Brieven Directeur van Burgelijke Openbare Werken 29 Mei 1897 no.392
aan Zijne Exellencie den Gouverneur Generaal te Buitenzorg.*

*Brieven Solosche Electriciteit Maatschappij 10 Juli 1901 aan Zijne
Exellencie den Gouverneur Generaal te Buitenzorg.*

*“Het Batikwezen”, MvO J.E. Jasper 1929, Memori Serah Jabatan
1921-1930 (Jakarta: Arsip Nasional Republik Indonesia,1978*

Memorie van Overgave Harloff, 1922

Memorie van Overgave Nieuwenhuis 1927,

Memorie van Overgave Sollewijn Gelpke 1918

Memorie van Overgave Van Wijk, 1914

Missive Gouvernement Secretarie No. 1570, Buitenzorg, 17 Juli 1899

*Officieele Toelichting op de Zelfbestuursregelen Mangkoenagaran van
27 November 1940. Batavia: Landsdrukkerij,1941.*

*Politiek verslag van Residentie Soerakarta over het jaar 1855. Bundel
Solo No. 373, ANRI*

*Politiek verslag van Residentie Soerakarta over het jaar 1870. Bundel
Solo No. 401, ANRI*

*Politiek verslag van Residentie Soerakarta over het jaar 1871. Bundel
Solo No. 401, ANRI*

*Politiek verslag van Residentie Soerakarta over het jaar 1872. Bundel
Solo No. 401, ANRI*

Renvooi No.18454, Buitenzorg, den 28^e Juli 1908

*Rijksblad Mangkoenagaran 1917 No. 34, Pranatan Betreffende de
opheffing der apanage van de poetro's in de plaats waarvoor
een mandelijksch tractement wordt uitgekeerd*

Rijksblad Mangkoenagaran 1917 No. 35 Gewijzigd.

*Rijksblad Mangkoenagaran 1932 No.10, Verordening regelende de
uitgifte van gronden in recht van postal ten behoeve van
bebouwingen en werken op terreinen in beheer bijde commissie
voor het grondbedrijf Tawangmangoe.*

*Rijksblad Mangkoenagaran 1932 No.9, Verordening regelende de
exploitative van het grondbedrijf Tawangmangoe voor het
Mangkoenagaransche Rijk.*

*Rijksblad Soerakarta 1917 No.15, Verordening betreffende de opheffing
van apanages, gelegen in de districten Prambanan, Klaten en
Djatinom.*

*Rijksblad Soerakarta 1917 No.16 Verordening betreffende de opheffing
van apanages, gelegen in de districten Bedji, Delanggoe en*

Ponggok (Afdeeling Klaten), Simo (Afdeeling Bojolali) en Kartosoero (Afdeeling Soerakarta).

Rijksblad Soerakarta 1917 No.33, Regeling betreffende de verdeeling in de gemeenten van het Rijk Soerakarta.

Rijksblad Soerakarta 1917 No.35, Verordening betreffende de opheffing van apanages, gelegen in de districten Kota Solo, Sawahan, Grogol, Soekohardjo en Tawang Sari (Afdeeling Soerakarta), Banjoedono, Bojolali en Ampel (Afdeeling Bojolali), Koetagede en Imogiri (Residentie Djokjakarta).

Rijksblad Soerakarta 1917 No.43 Regeling omtrent de desahoofden en de overig leden van het desabestuur in het Rijk Soerakarta.

Rijksblad Soerakarta 1917 No.49, Verordening betreffende de opheffing van apanages, gelegen in de districten Sragen, Masaran, Gemolong, Gondang en Gesi (Afdeeling Sragen).

Societeit Harmonie No. 113, Soerakarta 22 Juni 1898, Laporan Departement van Justitie 19 Agustus 1898 No. 8

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1875 No. 83, “Con Amore te Soerakarta”.

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1875 No.239, “Gymnastiek School te Soerakarta”.

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1882 No 127, “Solosche Landhuurder”.

Buku dan Artikel.

1898-1923 Jubileumfeesten Soerakarta 31 Augustus 1923-6 September 1923 Algemeen Programma.

A.K. Pringgodigdo, Dhumados Saha Ngrembakanipoen Pradja Mangkoenegaran. Batavia: De Unie, 1939.

....., Sejarah Perjuangan Rakyat Indonesia. Jakarta: Penerbit Dian Rakyat, 1977.

“Aben-Aben Sima Saha Ngrampok Sima”, *Narpawandawa* 3 Januari 1929.

Abidin Kusno, *Behind The Postcolonial: Architecture, Urban Space, and Political Culture in Indonesia* .London: Roudledge,2000.

Ahmat Adam, “The Vernacular Press and the Emergence of National Consciousness in Indonesia”, jurnalarticle.ukm.my/496/1/1.

“Atoeran SS Memoesingkan Kepala”, *Sarotama*, Kamis, 9 Maret 1916.

“Bahasa Belanda dalam Kalangan Bumi Poetera”, *Koemandang Djawi*, 15 Oktober 1917.

“Bahasa dan Bangsa”, *Karya Ki Hadjar Dewantara Bagian IIA: Kebudayaan* .Jogjakarta: Madjelis Luhur Persatuan Taman Siswa,1967.

“Bahasa Melayu Dibikin Leervak”, *Koemandang Djawi*, 4 Maret 1918.

Banknotes and Coins from Indonesia 1945-1990. Jakarta: Penerbit Serangan Umum 1 Maret 1949, 1991.

Berg, C.C., *Penulisan Sejarah Jawa*. Jakarta: Penerbit Bhratara Karya Aksara, 1985.

“Berilah Kami Tempat Semestinja”, *Persatoean Goeroe*, April 1931.

Blumberger, Petrus, *De Indo-Europeesche Beweging in Nederlandsch-Indie*. Haarlem: H.D. Tjeenk Willink & Zoon N.V.,1939.

“Boeahnja Onderwijs”, *Koemandang Djawi*, 8 Oktober 1917.

Bosma, Ulbe and Remco Raben, *Being Dutch in the Indies: a history of Creolisation and empire 1500-1920* (Singapore: NUS Press, 2008).

Brandon, James R. *Theatre in Southeast Asia*. Massachusetts: Harvard University Press, 1974.

Brugen, M.P van en R.S. Wassing, *Djokja en Solo: beeld van de Vorstenlanden* (Purmerend: Asia Major: 1998.

Buminata, *Serat Kuntharatama* .Ngajogjakarta: Mahadewa, 1958.

- Burger, D.H., *Sejarah Ekonomis Sosiologis Indonesia* Jilid I .Jakarta: t.p, 1957.
- Cannegieter, H.G., " Prins Mangkoe Nagoro VII ", *Morks-Magazijn*, Dordrecht Maret 1937.
- Carey, Peter, *Orang Jawa dan Masyarakat Cina 1755-1825*.Jakarta: Pustaka Azet, 1985.
- Citrosentono, *Serat Babad K.G.P.A.A. Mangkunagoro II ing Surakarta*. Surakarta: t.p., t.t.
- Claver, Alexander “ Commerce and Capital in Colonial Java: Trade, Finance, and Commercial Relation between Europeans and Chinese 1820s-1942”, Disertasi Vrije Universiteit Amsterdam, 1 Desember 2006.
- Couperus, Louis, “ Het reis naar Java en Bali “ , *De Oostwaart*, 1922.
- Couperus, Louis, *De Stille Kracht*. www.dbnl.org, 2005.
- Creutzberg, Pieter, (ed), *Sejarah Statistik Ekonomi Indonesia*.Jakarta: Yayasan Obor Indonesia, 1987.
- “Dados Gendra”, *Senopati*, 30 Agustus 1924.
- Daryosugondo, *Pengetan Lelampahan Swarga Sampejan Dalem Mangkoenagaran Ko VII Nalika Taksih Timoer Doemoeginipoen Dewasa*.
- Dawam Raharjo (et al), *Bank Indonesia dalam Kilasan Sejarah Bangsa*. Jakarta: LP3ES, 1995.
- Dhanang Respati Puguh, “ Mengagungkan Kembali Seni Pertunjukan Tradisi Keraton: Politik Kebudayaan Jawa Surakarta, 1950an-1990an”. Disertasi Program Pascasarjana Fakultas Ilmu Budaya Universitas Gadjah Mada Yogyakarta, 2015.
- “De wijzigingen der gebruiken en gewoonten aan het Solosche Hof” , *Djawa*. Soerakarta: Java-Instituut, 1931.
- Deng, Francis M. *War of Visions: Conflict of Identities in the Sudan*. Washington, D.C.: Brookings Institution, 1995.

“Di Tanah Kita” , *Koemandang Djawi*, 17 Desember 1917.

Djoko Soekiman, *Kebudayaan Indis dan Gaya Hidup Masyarakat Pendukungnya di Jawa Abad XVIII – Medio Abad XX* .Yogyakarta: Bentang, 2000.

Djoko Suryo, *Sejarah Sosial Pedesaan Karesidenan Semarang 1830-1900* .Yogyakarta: Pusat Antar Universitas Studi Sosial Universitas Gadjah Mada, 1989.

Gandawinata, “Minangka Pangeng Nalika Wonten ing Nagari Walandi”, *Pusaka Jawi*, No.11,12 Agustus-September 1924.

Gedenkboek Pangreh-Prodjo Bond Soerakarta 16 Februari 1930-16 Februari 1938. Soerakarta: Stoomsdrukkerij Sie Dhian Ho, 1938.

Gill, Ronald Gilbert, "De Indische Stadt op Java en Madoera: een morfologie en haar ontwikkeling", disertasi di Technische Universiteit Delft pada 10 Januari 1995.

Graaf, H.J. de, *Kerajaan-Kerajaan Islam di Jawa: Peralihan dari Majapahit ke Mataram* .Jakarta: Grafiti Press, 1989.

....., *Terbunuhnya Kapten Tack: Kemelut di Kartasura Abad XVII* .Jakarta: Grafitipers,1989.

Groeneboer, Kees, *The Dutch Language in Colonial Indonesia 1600-1950: A History of Language Policy*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1998.

Hageman JGz., J., “ Geschied-en aardrijkskundig oversight van Java op het einde der achtiende eeuw “, *TBG* Vol. IX, 1860, hlm 324.

“Hal Gemengde Huwelijk”, *Sarotama* no10, 9 Maret 1916.

Hamilton, Leslie Ann, “Dutch Resistance to the Nazi during World War Two“, University of Tennessee Thesis Project, 2003.

Handboek voor Cultuur-en Handelondernemingen in Nederlandsche-Indie. Amsterdam: J.H. De Bussy, 1889.

Handinoto, "Indische Empire Style: Gaya Arsitektur *Tempo Doeloe* yang sekarang Sudah Mulai Punah", *Dimensi 20/Ars* Desember 1994, hlm.2.

Hansen, Erik, "The Dutch East Indies and the Reorientation of Dutch Social Democracy 1929 – 1940", *Indonesia* Vol.23, April 1977.

H.A.H. Harahap dan B.S. Dewantara, *Ki Hajar Dewantara DKK: Ditangkap, Dipenjara, dan Diasingkan*. Jakarta: PT Gunung Agung, 1980.

Hersapandi, "Etnis Cina dan Wayang Wong Panggung di Surakarta: Suatu kajian Sosio-Historis", *Jurnal Masyarakat Seni Pertunjukan Indonesia*, Tahun V/1994.

Het Triwindoe-Gedenkboek Mangkoe Nagoro VII. Soerakarta: Committe voor Triwindoe Gedenkboek, 1939.

Houben, Vincent, " De Indo-aristocratie van Midden Java: de familie Dezentje ", Wim Willems, *Sporen van een Indische verleden*. Leiden: Centrum voor onderzoek van maatschappelijke tegenstelling Fakulteit der Sociale Wetenschappen Rijksuniversiteit, 1992

....., *Kraton and Kumpeni: Surakarta and Yogyakarta 1830-1870* .Leiden: KITLV Press,1994.

Jansen, S.J., "Koninginnedag te Solo", *Claverbond* 1922.

Jasawidagda, *Botjah Mangkoenegaran*. Batavia: Batavia Centrum, 1937.

Jasawidagda, *Kirti Ndjoendjoeng Dradjat*. Weltevreden: Bale Poestaka, 1924.

Kangjeng Gusti Pangeran Adipati Aria Mangkunagoro, koleksi Reksopustoko No. 85.

Karja Ki Hadjar Dewantara Bagian IIA: Kebudayaan . Jogjakarta: Pertjetakan Taman Siswa, 1968.

"Kawontenanipoen Jajasan ing Pradja Mangkoenagaran", *Wahjoe* No.3, Maart 1940.

Keppy, Peter, "Keroncong, concours and crooners", Henk Schulte Nordholt (ed.), *Lingking Destinies: Trade, Town, and Kin in Asian History*. Leiden:KITLV Press,2008.

Keterangan-keterangan dari Sekolah Handel dan Pengetahuan Umum De Vorstenlanden.tp.t.t.

Koperberg, S., "KGPAA Prabu Prangwadono Ketua Kehormatan Java Instituut", *Djawa Exstra-nummer*, 4 September 1924.

Larson, George D., *Masa menjelang Revolusi: Kraton dan Kehidupan Politik di Surakarta 1912-1942*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press, 1990.

Lilie Soeratminto, *Makna Sosio-Historis Batu Nisan VOC di Batavia*. Depok: Fakultas Ilmu Pengetahuan Budaya Universitas Indonesia.

M. Wibisono Rusmiputro Kusumodilogo, *Perpindahan Kartasura ke Surakarta* . Surakarta: t.p.,1975.

Madilon Djajadiningrat, "Noto Soeroto, His Ideas and the Late Colonial Intellectual Climate", *Indonesia* No.55, April 1993.

Mansfeld, *Geschiedenis der eigendommen van het Mangkoenagorosche Rijk*, koleksi Rekso Pustoko No. 103.

Mas Marco Kartodikromo, *Student Hidjo* . Yogyakarta: Bentang,t.t.

Meijden, J.M.J. Catenius-Van Der, *Ons huis in Indie*. Semarang: Masman & Stroink, 1908.

Meinsma " Het Fort te Kartasoera in 1741", *BKI* Vol. 10 No. 1,1863.

Metz, *Mangkoe-Nagaran: analyse van een Javaansche Vorstendom*. Rotterdam: Nijgh & van Ditmar NV, 1939.

Mohammad Dalyana, *Het Staatsrecht van het Mangkoenagorosche Ryks*. Soerakarta: Rekso Poestaka, 1939.

Nagazumi, Akira, *Indonesia dalam Kajian Sarjana Jepang: Perubahan Sosial-Ekonomi Abad XIX & XX dan Berbagai Aspek Nasionalisme Indonesia*. Jakarta: Yayasan obor Indonesia, 1986.

Nas, Peter J.M., *Hypercity: The Sumbolic Side of Urbanism* . London: Kegan Paul,2006.

Nawawindu Radya Pustaka 1820 Ehe 1892, 1960.

Nieuwenhuys, Rob (ed.), *Bianglala Sastra : Bunga Rampai Sastra Belanda tentang Kehidupan di Indonesia* .Jakarta: Djambatan, 1979.

Nordholt, Henk Schulte, "Modernity and cultural citizenship in the Nederlands Indies: An illustrated hypothesis", *Journal of Southeast Asian Studies*, Volume 42, October 2011.

Nordholt, Henk Schulte (ed), *Outward Appearances: Trend, Identitas, Kepentingan* (Yogyakarta: LKiS,2005)

"O, Kasian Hindia", *Koemandang Djawi*, 17 Maret 1919.

O'Malley, William, "Indonesia in the Great Depression: A Study of East Sumatra and Jogjakarta in the 1930's". Tesis Cornell University, Januari 1977.

Opkomst der Mangkoenegrosche cultuurbelangen. Arsip Koleksi Reksopustoko Mangkunegaran, t.t.

"Orang jang Tertindas biar Hantjoer Leboer", *Koemandang Djawi*, 10 Maret 1919.

"Oswald Spengler", *Ronald Nash, Ideas of History: Speculative Approach to History* Vol. One. Toronto: Clark,Irwin & Company Limited, 1969.

"P.A.A". Mangkunegara VI, *Djawa*, Vol. XV, 1924.

Pakaian Prijaji & Batik Handel Sidho Madjoe Prijscourant Tahoen 1940-1941.

"Pan Dher Yah", *Narpawandawa*, November 1927.

Pattajati Suharto, *Journey to Java by a Siamese King* .Jakarta: The Ministry of Foreign Affair of Thailand, 2001.

"Pemerintah dan Pemerintahan Radja-Radja Anak Bumi", *Koemandang Djawi*, 15 Januari 1920.

“Pengadilan Dalem ing Praja Surakarta Saderengipun Tahun 1903”,
Kabar Paprentahan, koleksi Reksopustoko Mangkunegaran no.
B262.

*Pengetan Lelampahan Kangjeng Gusti Pangeran Adipati Arya
Manngkunagoro IV,V, VI Dumugi ingkang Kaping VII* .
Semarang: Departemen P dan K Jawa Tengah, 1984.

*Peratoeran(Rooi-Reglement) hal berdiriken roemah sabageinja di dalem
Kota Soerakarta* .Soerakarta: Albrecht & Rusche, 1894.

R. Kartawibawa, *Bakda Mawi Rampog* .Batavia: Bale-Poestaka, t.t.

R.M. Sayid, *Babad Sala* .Surakarta: t.p, t.t.

R.M.Soerjadiningrat, *Pradja Zelfbestuur* .Jogjakarta: Drukkerij
Mataram,1940.

R.M. Sulardi, *Serat Rijanto* . Batavia: Bale Poestaka, 1920.

Raden Mas Harya Soerjosoeparto, *Serat Cariyos Kekesahan saking
Tanah Jawi Dhateng Nagari Walandi*. Weltevreden: Albrecht &
Co, 1916.

Ras, J.J., *Bunga Rampai Sastra Jawa Mutakhir*. Jakarta: Grafitipers,
1985.

*Regeering Almanak voor Nederlandsch-Indie, Eerste Gedeelde:
Grondgebied en Bevolking inrichting van het bestuur van
Nederlandsch-Indie en Bijlagen*. Batavia: Landsdrukkerij, 1915.

*Regeering Almanak voor Nederlandsch-Indie, Eerste Gedeelde:
Grondgebied en Bevolking inrichting van het bestuur van
Nederlandsch- Indie en Bijlagen*. Weltevreden: Landsdrukkerij,
1921.

Reglement dari Koeadjibannja Kepala-Kepala Desa. Soerakarta:
Albrecht & Rusche, 1906.

Reglement Politie. Soerakarta: Albrecht Rusche & Co, 1907.

Renan, Ernest, *Apakah Bangsa itu ?* . Bandung: Penerbit Alumni,
1994.

Ricklefs M.C. dan Soepomo Poedjosoedarmo," The establishment of

Surakarta, a translation from The Babad Gianti ", *Indonesia*
Vol.4, October 1967.

....." The crisis of 1740-1 in Java: the Javanese, Chinese,
Madurese and Dutch, and the fall of the Court of Kartasura",
BKI 139(1983) no. 2/3. Leiden: KITLV.

Roorda,T., *Javaansche Wetten - Serat Angger Anggeran Jawi*
.Yogyakarta: Kepel Press, 2002.

Rosa M.T. Kerdijk, *Wayang-Liederan: Biografi Politik Budaya Noto*
Soeroto .Jakarta: Komunitas Bambu,2002.

Rouffaer,G.P., " Vorstenlanden ", *Encyclopaedie van Nederlandsch-*
Indie. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1905.

Rusini, *Gatutkaca di Panggung Sukarno*. Surakarta: STSI Press, 2003.

Rustopo, *Menjadi Jawa: Orang-Orang Tionghoa dan Kebudayaan*
Jawa di Surakarta 1895-1998 .Yogyakarta: Ombak,2007.

S.K, "Z.H. Mangkoe-Nagoro en H.H Ratoe Timoer van Jogjakarto, een
Javaansch-Vorstenhuwelijk". Amsterdam: Adi Poestoko, 1921.

"Salarisactie dan Peroebahan Gadjih", *Persatoean Goeroe*, Februari
1934.

Sastradihardja, *Soewarsa – Warsijah* .Batavia: Bale Poestaka, 1926.

Serat Babad Langenharja, Naskah Koleksi Resksopustoko No. B9.

Serat Babad Penambangan. Surakarta: Pakempalan Ngarang Serat
ing Mangkunegaran, 1918.

Serat Biwada Raja . t.p.,1886.

"Seruan: Penggunaan Standard Bahasa Melajoe Soepaja Segera
Dilakoekan", *Koemandang Djawi*, 10 Februari 1919.

Shiraishi, Takashi, *Zaman Bergerak: Radikalisme Rakyat di Jawa*
1912-1926 .Jakarta: Pustaka Utama Grafiti,1997.

Sjoberg, Gideon, "The Pre-Industrial City", George M. Foster, *Peasant*
Society A Reader .Boston: Little, Brown and Company, 1967.

- Soekanto, *Sekitar Jogjakarta* .Djakarta:t.p.,1952.
- Soepomo, *De Reorganisatie van het agrarische stelsel in het Gewest Soerakarta* .’s-Gravenhage: Gerretsen,1927.
- “Soerat Edaran Perubahan Ejaan”, *Koemandang Djawi*, 20 Januari 1919.
- Soeriokoesoemo, *Javaansch-Nationalisme*. Weltevreden: Het Comite voor Javaansch Nationalisme, t.t.
- Sorgdrager,P., *Gesprekken met den pangeran*. Poerwokerto: N.V. Drukkerij J.D. De Boer,1936.
- “Sri Baginda Maharadja Poetri Wilhelmina”, *Hoedyana-Wara* ,*Oranje Nummer*, September 1941.
- Staat der Nederlandsch Oostindische onder het bestuur van den Gouverneur Generaal Herman Willem Daendels in jaren 1808-1811*, Tweede Deel.’s-Gravenhage, 1814.
- Stapel, W., " Corpus Diplomaticum Neerlandico - Indicum: Verzamelling van Politiek Contracten en verdere verdragen door de Nederlanders in het Oosten gesloten, van privilegebrieven aan hen verleend, enz. " Vijfde Deel (1726-1752), *BKI* Vol.2,1938.
- Stevens, Theo, *Vrijmetselarij en samenleving in Nederlands-Indie en Indonesie 1764-1962* .Hilversum: Uitgeverij Verloren, 1994.
- Stibbe, D.G., *Encyclopaedie van Nederlandsch Indië, vierde deel* .’s Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1921.
- Stockdlae, John Joseph, *Eksotisme Jawa: Ragam Kehidupan dan Kebudayaan Masyarakat Jawa 1768-1806*. Yogyakarta: Penerbit Progresif Book,2010.
- “Soembangsih” *Gedenkboek Boedi Oetomo 1908 - 20Mei -1918*. Amsterdam: J.Tjabring,1918.
- Susanto,”Surakarta: Tipologi Kota Dagang”, *DIAKRONIK*, Vol.2 No.6, Januari 2003.

Sutandyo Wignjosoebroto, *Desentralisasi dalam Tata Pemerintahan Kolonial Hindia Belanda: Kebijakan dan Upaya Sepanjang Babak Akhir Kekuasaan Kolonial di Indonesia 1900-1940*. Malang: Bayumedia, 2004.

Taylor, Jean Gelman, *Kehidupan Sosial di Batavia*. Jakarta: Masup Jakarta, 2009.

Usep Ranawidjaja, *Swapradja Sekarang dan di Hari Kemudian*. Djakarta: Penerbit Djambatan, 1955.

Veeger, K.J., *Realitas Sosial: Refleksi Filsafat Sosial atas Hubungan Individu-Masyarakat Dalam Cakrawala Sejarah Sosiologi*. Jakarta: Penerbit PT Gramedia, 1985.

Veur, Paul van der, *Fremasonry in Indonesia from Radermaker to Soekanto 1762-1961*. Ohio: Ohio University Centre for International Studies, 1976.

....., *The Lion and the gadfly*. Leiden: KITLV Press, 2006.

W.J.S. Poerwadarminta, *Baoesastra Djawa*. Batavia: J.B. Wolters Uitgevers-Maatschappij, 1939.

Wal, S.L. Van der (ed.), *Kenang-kenangan Pangrehpraja Belanda 1920-1942*. Jakarta: Penerbit Djambatan, 2001.

Koran dan Majalah

Bromartani, 20 Februari 1873.

Bromartani, 25 Januari 1872.

Bromartani, 4 Januari 1872.

Bromartani, 5 September 1891

Bromartani, 11 Januari 1872.

Bromartani, 12 April 1892

Bromartani, 20 Februari 1872

De Vorstenlanden, 19 Februari 1870

Djoeroe Martani, 13 Januari 1870

Genta Kekeleng, 6 Januari 1926

Hoedyana-Wara, Oranje Nummer, September 1941

Kabar Paprentahan mengenang 200 Tahun Karaton Surakarta, 1939

Kajawen, 1 September 1940.

Kajawen, 10 Januari 1939

Kajawen, 11 Februari 1935

Kajawen, 11 Januari 1930

Kajawen, 16 Juni 1937.

Kajawen, 17 Juli 1935.

Kajawen, 27 Juli 1935

Kajawen, 9 Agustus 1940.

Kajawen, 3 Agustus 1932

Koemandang Djawi 27 Oktober 1919.

Koemandang Djawi, 13 Januari 1919.

Koemandang Djawi, 16 Juni 1919.

Koemandang Djawi, 17 Februari 1919.

Koemandang Djawi, 20 Oktober 1919

Koemandang Djawi, 24 Februari 1919.

Koemandang Djawi, 3 Desember 1917

Koemandang Djawi, 3 Desember 1917.

Koemandang Djawi, 5 November 1917.

Narpawandawa, 3 November 1927.

Narpawandawa, 12 Desember 1936.

Narpawandawa, 3 Januari 1932

Narpawandawa, 8 Agustus 1936

Persatoean Hindia, 17 April 1920

Persatoean Hindia, 29 Mei 1920

Persatoean Hindia, 6 Desember 1919

Persatoean Hindia, 22 Mei 1920

Persatoean Hindia, 2 Juli 1921.

Persatoean Hindia, 30 Juli 1921.

Poestaka Djawi, Desember 1924.

Senopati, 24 Agustus 1924

Soerakarta Hadiningrat, 13 Juli 1936

Soerakarta Hadiningrat, 15 Juli 1936

Tjoendamani 5 November 1918

Wawancara

Wawancara dengan R. Ay. Ng. Th. Amani Pujiasturi Sumastono (66 tahun), seorang *buyut* dari K.P.H. Suryokusumo dengan Bertha Chatarina, di Perpustakaan Rekso Pustoko pada 11 Desember 2013.